

ปัจจัยการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

Factor of Development for Creative Tourism Model in Thai Phuen Community Kohwai Sub-District, Pak Phil District, Nakhon Nayok Province.

ไพวรรณ เงามศรี¹, ลำสัน เลิศกุลประหยัด², คมพล สุวรรณกัญญา³, ชุศรี วงศ์รัตนะ⁴

Paiwan Ngaosri¹, Lamson Lertkulprayad², Khompol Suvarnakuta³, Chusri Wongrattana⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นงานนำเสนอปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตจากการลงพื้นที่จริง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนในท้องถิ่น แล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยว ใน 5 ประเด็นหลัก คือ ① การพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน ② การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นฐานการสร้างและรักษาความยั่งยืนของชุมชน ③ กระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผ่านนวัตกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ④ ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ⑤ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทำการสังเคราะห์เพื่อกำหนดปัจจัยพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ได้ค้นพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีปัจจัยหลักที่เป็นตัวแปรสำคัญที่จะนำไปสู่การกำหนดแนวคิดการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 7 ประการ คือ ① บริบทพื้นที่ ② การเรียนรู้ร่วมของชุมชนท้องถิ่น ③ การสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์วัฒนธรรม ④ การสร้างพันธมิตรและเครือข่าย ⑤ การมีอิสรภาพในการบริหารจัดการ ⑥ การมีแหล่งเงินทุนเพียงพอ ⑦ การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งตัวแปรทั้ง 7 ประการนี้ จะช่วยสร้างองค์ความรู้ในการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีความชัดเจนและสร้างได้ให้กับชุมชน ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวยั่งยืน, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

¹ นิสิตปริญญาเอก, สาขา กีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยว, คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ โทรศัพท์มือถือ 089-203-1583 Email: ladywan88@hotmail.com

² อาจารย์, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ โทรศัพท์มือถือ 089-771-7005 Email: llertkulprayad@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, จันทบุรี โทรศัพท์มือถือ 081-636-8241 Email: a4902027@gmail.com

⁴ รองศาสตราจารย์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ โทรศัพท์มือถือ 089-078-0157 Email: chusriwang@hotmail.com.

Abstract

This article was presentation Factor of Development for Creative Tourism Model that was a part of the research of Development for Creative Tourism Model in Thai Phuen Community Kohwai Sub-District, Pak Phil District, Nakhon Nayok Province. The method for collecting data was from papers, related research, observation at the real space and in-depth interviews from the local community leaders and then using the critical content Analysis those data. The five main points revealed that : 1) Sustainable tourism development 2) The Creative Tourism as a base of creating and maintaining sustainable communities 3) The Creative Tourism Through innovative cultural 4) The difference between the cultural and creative tourism 5) The Creative Tourism Model. The synthesis for specifying the Creative Tourism factors in Thai Phuen Community Kohwai Sub-District, Pak Phil District, Nakhon Nayok Province. The result of Creative Tourism development included 7 Creative Tourism factors : 1) A local context 2) The learning participation of local communities 3) A culture creating of innovation 4) To setup the alliances and networks 5) The freedom to management 6) The freedom for budget 7) A strong community leader. The 7 variables not only built knowledge management model Creative Tourism to be clear but also contributed to the development of a sustainable tourism industry.

Keywords : Sustainable tourism development , Creative Tourism, Creative Tourism Model

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมาก จึงทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และทำให้มีวิวัฒนาการรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง อาทิ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

ปัจจุบันการท่องเที่ยวส่วนมากมุ่งเน้นการแสวงหากำไร โดยการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ผู้ประกอบการ และประเทศชาติ ผลกระทบที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพียงเพื่อถ่ายรูปเป็นที่ระลึก

หรือแวะรับประทานอาหารระหว่างการเดินทางเท่านั้น โดยไม่สนใจในจิตวิญญาณของชุมชน การท่องเที่ยวลักษณะนี้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์แต่อย่างใดนอกจากรายได้เพียงเล็กน้อยแต่ขยะหรือน้ำเสียที่เกิดจากนักท่องเที่ยวกลับมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงสิ่งจำเป็นที่จะต้องให้ความรู้และความเข้าใจกับชุมชนเพื่อสร้างเกราะป้องกันโดยอาศัยแนวคิดของการท่องเที่ยวชุมชน การให้ความรู้และความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนที่สามารถนำมาเสนอให้กับนักท่องเที่ยวอย่างถูกวิธี การนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่ไม่ว่างกับชุมชนอื่น เรียกว่า "การสร้างสรรคแหล่งท่องเที่ยว" หมายความว่าชุมชนต้องนำวัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งที่ดึงดูดใจของชุมชนเองหรือแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วมาสร้างสรรค์รูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจ ภายใต้ความเข้มแข็งของชุมชนและยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์

และอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวอย่างยั่งยืนจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน (อรอุมา เตพละกุล และนาฬิกาอติภักดิ์ แสงสนิท. 2556) ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ด้วยการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างคุ้มค่า แก้ไขเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ปัจจุบัน โดยทำได้บนความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติด้วย การท่องเที่ยวแบบนี้ จึงเรียกว่า “การท่องเที่ยวสร้างสรรค์”

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เริ่มเป็นที่รู้จักในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น เมื่อกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555-2559 เป็นกรอบในการส่งเสริมการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยว โดยมีเป้าประสงค์ คือ มีการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ โดยมีแนวทางในการสร้างความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวของประเทศ มุ่งสร้างและกระจายรายได้สู่สังคมและท้องถิ่น และหนึ่งในนโยบายด้านการท่องเที่ยวนั้นคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2555 : 38) และยิ่งช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน และชุมชนเองก็สามารถรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนไว้ได้อีกด้วย ทั้งนี้เพราะประเทศไทยเราเองก็มีพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถหยิบยกเรื่องราวจากประวัติศาสตร์ ศิลปะท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นชุมชน วรรณกรรม หัตถกรรม สถาปัตยกรรม และความงามทางด้านฝีมือช่าง และอื่น ๆ มาจัดการให้เกิดความน่าสนใจ สอดคล้องตามคุณค่าของชุมชน ผ่านนวัตกรรมใหม่ที่จะสามารถเสริมสร้างคุณค่าในอัตลักษณ์ของตนเองในท้องถิ่นได้

สำหรับบทความนี้ผู้เขียนได้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะชุมชนชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอ

ปากพลี จังหวัดนครนายก จากการศึกษาพบว่าชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทุนภูมิปัญญาและทุนวัฒนธรรมที่สูงมาก อันจะเห็นได้จากความโดดเด่นของมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี อาทิ พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นไทยพวนวัดฝั่งคลอง การลำพวน รำโทน การทอผ้าไหมพื้นบ้าน ภาษาพวน อาหารพวน และที่สำคัญคือประเพณีที่เรียกว่า “ฮีต12 คอง14” (พระครูวิริยานุโยค. 2556) หมายถึง งานบุญประเพณีในแต่ละเดือนซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยมีจุดมุ่งหมายอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ตอบแทนบุญคุณธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยดลบันดาลให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และต้องเป็นไปตามข้อกำหนดหรือข้อควรปฏิบัติ14 ข้อของพุทธศาสนิกชนชาวไทยพวน ยึดถือสืบทอดกันมา ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้สามารถนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 แสดงทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรมของชาวไทยพวน
ที่มา : โดยผู้เขียน. (2557)

การวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้มาโดยการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์

สังเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งในบทความนี้ได้ใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) ใน 5 ประเด็นหลัก คือ 1. การพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน 2. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นฐานการสร้างและรักษาความยั่งยืนของชุมชน 3. กระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผ่านนวัตกรรมการสร้างสรรคทางวัฒนธรรม 4. ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 5. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้หลักการพัฒนาตามแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) บนหลักการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยมุ่งเน้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม การปรับเปลี่ยนแนวคิดการจัดการเข้ากับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปจากสังคมบริโภคนิยมเข้าสู่สังคมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อันจะส่งผลต่อการแก้ปัญหาความยากจน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548) ด้วยการจัดการทรัพยากรอย่างระมัดระวัง ภายใต้การดำเนินงานที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งด้านสังคม และเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (Pamela Wigh. 1998) ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 แสดงที่มาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ที่มา : โดยผู้เขียน. (2558) ดัดแปลงจากบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548)

จากภาพประกอบที่ 2 จะเห็นได้ว่าแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เป็นกรอบในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการบูรณาการระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้การดำเนินงานกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชนชนบทธรรมนิยม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชนบทธรรมนิยม วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ชนบทธรรมนิยม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว การประสานความต้องการและกำหนดแผนงาน ทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ

วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ไว้ให้กับอนุชนรุ่นหลัง มีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

จากการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก พบว่ามีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (Creative Tourism) ได้ ซึ่งคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเป็นผู้สร้างคุณค่าให้กับประสบการณ์การท่องเที่ยวของตนเอง จากการเลือกซื้อสินค้าและบริการ (Binkhorst, 2006) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จะมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นออกสู่ตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของนักท่องเที่ยวและแก้ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน (Richards, 2006) เป็นการสร้างมูลค่าด้านประสบการณ์ตรงให้กับนักท่องเที่ยว และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และการออกแบบรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยว

ที่ยั่งยืน ซึ่งมีทิศทางเดียวกันกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังที่บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการการท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และ วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล (2553) ได้อธิบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าทางสังคม สภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติและสะท้อนชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นการบูรณาการระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการธำรง รักษาธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ของชุมชนในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายในชุมชน ซึ่งแนวคิดนี้จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกต่อไป ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงถือว่าเป็นฐานการสร้างและรักษาความยั่งยืนของชุมชน

2. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นฐานการสร้างและรักษาความยั่งยืนของชุมชน

ตามทัศนะทางมานุษยวิทยาในกระบวนการของการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมโดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นพลังของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จะมาจาก

ปัจจัยภายใน นั่นคือชุมชนในท้องถิ่นเอง โดยเฉพาะ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะมุ่งเน้นความจริงแท้ ของชุมชน การสร้างคุณค่าจากวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ ประวัติศาสตร์ และประเพณี วัฒนธรรม ที่ทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวร่วมกับเจ้าบ้านและมีโอกาสพัฒนาสร้างทักษะใหม่ ๆ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ และนักท่องเที่ยวยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมและได้ทำความเข้าใจชุมชนท้องถิ่นที่ไปเยือนอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ซึ่งคล้อยกับ นาฬิกาออดิเกต แสงสนิท. 2556) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความได้เปรียบด้วยการสร้างมูลค่า (Value Creation) ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย (Thainess) วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นต้นทุนการท่องเที่ยวที่ประเทศไทยเรามีอยู่แล้ว การท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเป็นเครื่องมือให้ชุมชนได้มีโอกาสใช้สิทธิ์ความเป็นเจ้าของพื้นที่ในกำหนดทิศทางกรท่องเที่ยวด้วยตนเอง สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง นำมาซึ่งผลประโยชน์ที่เป็นธรรมมากขึ้น พร้อมกับสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนได้ร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบต่อชุมชน (Social Responsible Tourism)

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเอื้อประโยชน์กับชุมชนในแง่ที่ช่วยธำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรม และยังช่วยสร้างความตระหนักของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน และการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมนี้จึงเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อย่างชัดเจน และเป็นกระบวนการสำคัญในการก่อเกิดจิตสำนึก ร่วมกันในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศในชุมชน

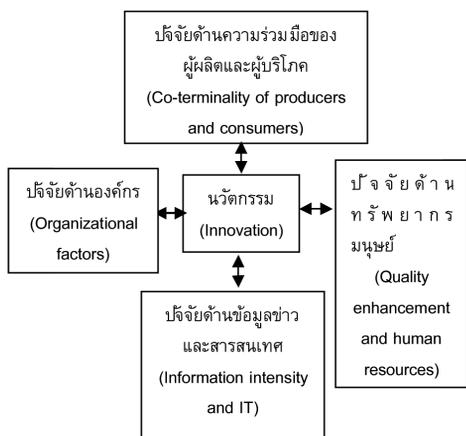
รวมทั้งเกิดการร่วมคิด ร่วมทำ สร้างกระบวนการกลุ่ม แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย จนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

3. กระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผ่านนวัตกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาเบื้องต้นในชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก โดยพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการท่องเที่ยวในชุมชน พื้นฐานที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจประเด็นการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมด้วยการเชื่อมโยงไปมาจากเครือข่ายที่มีวัฒนธรรมเฉพาะในท้องถิ่นและสถานที่เฉพาะนั้นๆ (Geertz, Clifford 1993) การที่คนในท้องถิ่นสามารถสร้างสรรค์สินค้าหรือผลผลิตทางวัฒนธรรมด้วยการต่อยอดจากนวัตกรรมที่มีอยู่แล้ว ด้วยการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า การท่องเที่ยว (poon. 1993, อังไฉ วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. 2013) อาทิเช่น นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำผ้าไหมลายสุพรรณิการ์ของไทยพวนด้วยตนเอง และซื้อกลับไป ทำให้นักท่องเที่ยว นอกจากจะได้สินค้าทางวัฒนธรรมชิ้นนี้กลับไปแล้วยังได้เข้าใจในจิตวิญญาณของท้องถิ่นชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวายด้วย

การส่งเสริมนวัตกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน (วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. 2556) เพื่อผลักดันให้เกิดนวัตกรรมทางการท่องเที่ยว โดยภาครัฐจะต้องปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีเครือข่าย และมีความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มธุรกิจเพื่อก่อให้เกิดการประสานงานให้มากขึ้น การผลักดันให้เกิดนวัตกรรมใน 2 ด้าน ได้แก่ การตลาดท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พนักงานหรือลูกจ้างในอุตสาหกรรมจะต้องส่งเสริมให้มีความรู้จากการ

เรียนรู้ในระบบและการเรียนรู้จากการทำงานเพื่อผลักดันแนวคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative thinking) การแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้โดยการสร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่นๆ จะทำให้ได้รับความรู้ และความคิดสร้างสรรค์จากคนนอกวงการค้ามากขึ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ ฮอร์ และวิลเลียม (Michael Hall and Allan Williams. 2008) ที่ได้อธิบายถึงคุณสมบัติของการสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวว่า จะมีลักษณะโดดเด่นด้านการบริการใน 4 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยด้านความร่วมมือของผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยการท่องเที่ยวจะถูกกำหนดและสร้างขึ้นจากประสบการณ์จากการได้รับการบริการการท่องเที่ยวในช่วงเวลาของการท่องเที่ยว 2. ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวและสารสนเทศ ซึ่งเป็นการพิจารณาวัตกรรมการท่องเที่ยวที่จะต้องมีความทันสมัยและมีระบบสัมผัสสูง เพราะการลงทุนในด้านไอทีจะต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอ โดยเน้นการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้มากขึ้น ซึ่งปัจจัยด้านนี้มีความสำคัญเทียบเท่ากับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์ 3. ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ เป็นการเลือกจ้างคนงาน และมีความเหมาะสมกับอัตราค่าจ้างและการบริการการท่องเที่ยว 4. ปัจจัยด้านองค์กร โดยการสร้างเครือข่ายขององค์กร ดังภาพประกอบที่ 3

ภาพประกอบที่ 3 แสดงการสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยว

ที่มา : ดัดแปลงจาก Michael Hall and Allan

Williams. (2008)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรม การท่องเที่ยว ในการพัฒนาการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อยู่บนฐานวัฒนธรรมเป็นการกำหนดมรดกทางวัฒนธรรม และองค์ความรู้ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเองมาประยุกต์ใช้ร่วมกับความคิดสร้างสรรค์ โดยต่อยอดมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าการท่องเที่ยวให้มีความแตกต่างอย่างเด่นชัด และมีคุณค่ามากขึ้น ในกรณีของกระบวนการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างสรรค์ในชุมชนไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก นั้นจะช่วยให้เห็นถึงการนำวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างสรรค์ร่วมกับผลประโยชน์ที่เป็นตัวแทนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น และเกิดขึ้นในชุมชนเอง เช่น การทำไข่เค็มใบเตย ไข่เค็มเป็นภูมิปัญญาของคนไทยพวนมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการถนอมอาหารอย่างหนึ่ง และถือเป็นภูมิปัญญาที่ผสมผสานกับเทคโนโลยีของชาวบ้านที่สืบทอดกันมาช้านาน ปัจจุบันชาวไทยพวนได้มีการพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการค้า มีรสชาติและกลิ่นที่แตกต่างกันออกไปด้วยการผสมใบเตยจะทำให้ไข่เค็มมีกลิ่นหอมของใบเตย ซึ่งมีจำหน่ายในรูปของไข่เค็มใบเตยที่วัดฝิ่งคลอง หมู่บ้าน ฝิ่งคลอง ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จะเห็นได้ว่าการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้มาจากการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นั้นแสดงว่าการท่องเที่ยวทั้งสองรูปแบบนี้มีความแตกต่างกัน

4. ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการแบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวขององค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation World Tourism Organization: UNWTO) ตามลักษณะแหล่งท่องเที่ยว (Goeldner and Ritchies, 2006. อ้างใน ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี. 2555.) จะเห็นได้ชัดว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นจะเน้นการเดินทางไปชมวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม (Historical Tourism) การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) และชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) ซึ่งมีทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ Valene Smith. 2001) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ได้แก่ ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย

สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวกับชุมชน เป็นการสร้างคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งมีทิศทางเดียวกับแนวคิดของRichards (2010) ที่ได้อธิบายไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของ

ชุมชน และส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

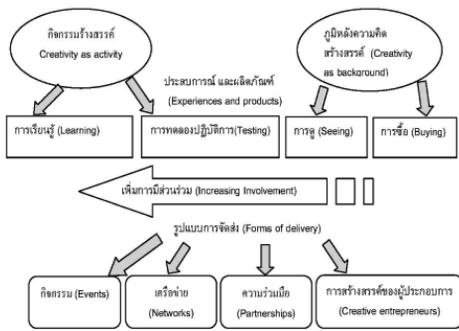
จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวทั้ง 2 แบบ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น และยังคงซำรงรักษาเนื้อหาทางวัฒนธรรม ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีอยู่ 2 ประเด็นที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ทรัพยากรการท่องเที่ยว	มรดกวัฒนธรรม(Built heritage) พิพิธภัณฑ์ (Museums) อนุสรณ์สถาน (Monuments) หาดทราย (Beaches) ภูเขา (Mountains)	ภาพลักษณ์ (Image) อัตลักษณ์ (Identity) วิถีชีวิต (Lifestyles) บรรยากาศ (Atmosphere) เรื่องเล่า (Narratives) การสร้างสรรค์ (Creativity) สื่อ (Media)
นักท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยวอย่างน้อย ส่วนใหญ่จะ เน้นการชม และถ่ายภาพ	นักท่องเที่ยวมีความต้องการเข้า ไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ ท่องเที่ยวมากขึ้น

5. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมสร้างสรรค์ และระดับของการจัดส่งสินค้าและบริการ ซึ่งแต่ละระดับจะมีความสัมพันธ์กัน (Richards,2010) ดังภาพประกอบที่ 4

ภาพประกอบที่ 4 แสดงรูปแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ที่มา : โดยผู้เขียน ดัดแปลงจาก Greg Richards, (2010)

จากภาพประกอบที่ 4 จะเห็นว่าการสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ (Experiences and products) จะประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบหลัก (Richards. 2010) คือ กิจกรรมสร้างสรรค์ และภูมิหลังความคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ดังนี้

1. ภูมิหลังความคิดสร้างสรรค์ (Creativity as background) คือ การนำทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นำไปสู่การสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ใน 2 ลักษณะ คือ การดู (Seeing) และการซื้อ (Buying) เช่น การเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว และซื้อของที่ระลึกของสถานที่ท่องเที่ยวกลับไปด้วย

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้รับความรู้ ทักษะและประสบการณ์ตรงจากการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมนี้จะเกิดจากการเรียนรู้ (Learning) และการทดลองปฏิบัติการ (Testing) ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบการประชุมปฏิบัติการ การลงมือปฏิบัติจริง หรือการเรียนในห้องเรียน เป็นต้น

ส่วนของรูปแบบการจัดส่ง (Forms of delivery) มี 4 องค์ประกอบ (Richards. 2010) มีดังนี้

1. การสร้างสรรค์ของผู้ประกอบการ (Creative entrepreneurs) คือ การที่ผู้ประกอบการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองให้มีความสร้างสรรค์ปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นอยู่

2. ความร่วมมือ (Partnerships) เป็นการร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ

3. เครือข่าย (Networks) คือ การหาพันธมิตรเพื่อเพิ่มศักยภาพในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

4. กิจกรรม (Events) เป็นกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ สิทธิทางปัญญา ที่พัฒนามาจากทรัพยากรท้องถิ่น ที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในท้องถิ่น และให้ความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวและทรัพยากรท่องเที่ยว

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ใน 4 ประเด็นหลัก ที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นั้นต้องมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง 7 ปัจจัย คือ 1. บริบทพื้นที่ 2. การเรียนรู้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น 3. การสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์วัฒนธรรม 4. การสร้างพันธมิตรและเครือข่าย 5. การมีอิสรภาพในการบริหารจัดการ 6. การมีแหล่งเงินทุนเพียงพอ 7. การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง อธิบายได้ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ จะต้องมีการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น อาทิ ปราสาท ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่อกระจายตัวอยู่ เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสารทพวนการทอผ้าไหมลายดอก

สุพรรณนิการ์การลำพวน การใช้ภาษาพวน เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน และองค์กรในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งหัวหน้าชุมชนจะมีความรู้เรื่องท้องถิ่นเป็นอย่างดี และสามารถขอความร่วมมือประชาชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

3. การสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์วัฒนธรรม เป็นการนำมรดกทางวัฒนธรรม และองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเองมาประยุกต์ใช้ร่วมกับความคิดสร้างสรรค์ โดยการต่อยอดมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าการท่องเที่ยวให้มีความแตกต่างอย่างเด่นชัด และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

4. การสร้างพันธมิตรและเครือข่าย เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน เช่น เจ้าของธุรกิจที่พักโฮมสเตย์ ร้านอาหาร หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรปกครองท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น

5. การมีอิสรภาพในการบริหารจัดการ การที่ชุมชนมีอิสรภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสถานประกอบการ อาทิ การเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามความเหมาะสมของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นเอง

6. มีแหล่งเงินทุนที่เพียงพอ การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องใช้เงินลงทุนในปริมาณมาก แต่ปัจจุบันหลายองค์กรก็ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อาทิเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรการบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำนักบริหารและพัฒนาองค์ความรู้(องค์การมหาชน) ให้การ

สนับสนุนงบประมาณการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

7. การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการดำเนินงานโดยชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงต้องถูกพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถด้านการท่องเที่ยว เป็นผู้ที่ต้องมีวิสัยทัศน์และทักษะในการพัฒนาคนด้วย เพื่อช่วยกำหนดทิศทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้อย่างชัดเจน

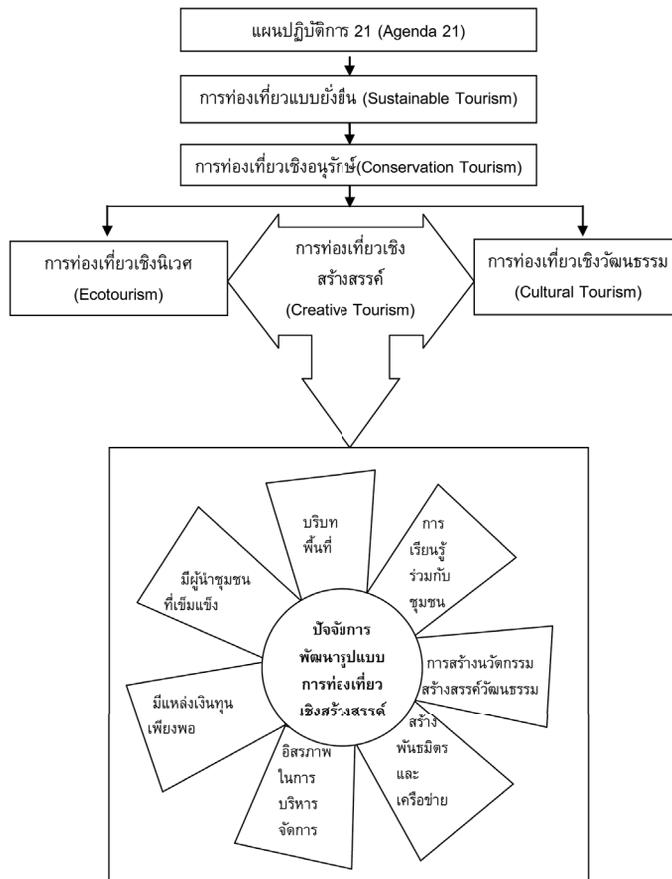
บทสรุป

ที่ผ่านมาประเทศไทยได้มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีการนำแนวทางการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มาเป็นแนวทางเพื่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และใช้การท่องเที่ยวนี้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่นี้ต้องอาศัยการสร้างสมดุลของชุมชนใน 3 ส่วน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

การสร้างกระบวนการของการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพราะพลังความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จะมีปัจจัยมาจากความคิด จิตใจของคนในชุมชนเองที่พร้อมที่จะเปิดพื้นที่ที่ท่องเที่ยวของตนเองในฐานะเจ้าบ้านที่ดีก็จะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นจะสร้างสรรค์สร้างทางวัฒนธรรมของตนเองให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ รวมถึงการแสวงหาวิธีการในการเรียนรู้และจัดหากระบวนการ

เรียนรู้ในไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่มีจิตใจพร้อมที่จะเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ในท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นไปด้วยกันกับนวัตกรรมของการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยคนในท้องถิ่นมีอิสรภาพในการสร้างโปรแกรมหรือกิจกรรมการเรียนรู้ไว้รองรับนักท่องเที่ยว ด้วยความร่วมมือของคนในชุมชน การสร้างเครือข่าย ดังนั้นจากการที่ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในบทความนี้ได้ค้นพบ และสรุปได้ 7 ประการ คือ 1. บริบทพื้นที่ 2. การเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 3. การสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์วัฒนธรรม 4. การสร้างพันธมิตรและเครือข่าย 5. การมีอิสรภาพในการบริหารจัดการ 6. การมีแหล่งเงินทุนเพียงพอ

7. การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งปัจจัยทั้ง 7 ประการนี้ สามารถนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่ของชาวไทยพวน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก อันจะเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในแง่ที่ช่วยดำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรม และช่วยสร้างความตระหนักของคนในชุมชน รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตลอดจนการสร้างรายได้ให้กับชุมชน อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวสร้างสรรค์สามารถเป็นตัวขับเคลื่อนในการสร้างและดำรงไว้ซึ่งความยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น ดังภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบที่ 5 แสดงปัจจัยการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ที่มา : โดยผู้เขียน. (2557)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2553). *วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://www.m-culture.go.th>.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ดีไซน์.
- ภักยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี. (2555). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวไทย*. 6(1), 93-111.
- วรวิทย์ อริธวัชรกุล. (2553). *การเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*.วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 53,19.
- วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. (2556). *นวัตกรรมการท่องเที่ยว*. e-TAT Tojrism Journal. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- นาฬิกาอดิภัค แสงสนิท. (2556). *นโยบายท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2557. จาก <http://dasta.23perspective.com>.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2549). *สภาวะแวดล้อมของเรา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- อรอุมา เตพละกุล และนาฬิกาอดิภัค แสงสนิท. (2556). *การสร้างและการธำรงรักษาความยั่งยืนของชุมชนชนบทผ่านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กรณีประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.dasta.or.th>.
- Binkhorst, E. (2006). *The Co-Creation Tourism Experience* Retrieved. May 25, 2014, from <http://www.esade.edu>.
- Michael Hall and Allan Williams. (2008). *Tourism and Innovation*. Routledge, 19, 280
- ICOMOS. (1999). *International Cultural Tourism Charter*. Mexico: ICOMOS.
- Richards, G. (2010). *Creative Tourism and Local Development*. In Wurzbarger, R. (Ed.). *Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers world-wide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe*. (78–90). New Mexico. USA.
- Richards, G., J. Wilson. (2006). *Developing Creativity in Tourist Experiences: A Solution to the serial reproduction of culture*. *Tourism management*. 27,1209-1223.
- UNESCO. (2003). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*.
- Urry, J. (1990) *The tourist gaze: Leisure and travel in contemporary societies*. London: Sage.
- Valene L. Smith. (2001). *Hosts and Guests Revisited : Tourism Issues of the 21st Century*. Cognizant Communication Corp : 462.

